

Національна фінансова безпека. Проблематика відмивання брудних
грошей в умовах євроінтеграції України

Україна, як держава з ринковою економікою, повинна приділяти більше уваги фінансовій безпеці (далі ФБ) тому, що вона є однією з найважливіших складових економічної безпеки. Без забезпечення фінансової безпеки практично неможливо вирішити жодну із функцій, що стоїть перед державою.

Фінансова безпека - це стан фінансової сфери держави, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення і в цілому ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток [2, С.309]. Також, під ФБ потрібно розуміти такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх

негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання в умовах євроінтеграційного процесу України.

Вивчення питань ФБ в Україні фактично розпочалося наприкінці 90-х років XX століття. Це пов'язано з тим, що українська економіка вперше відчула на собі негативні наслідки глобалізації під час фінансової кризи 1998 року, а так, виникла необхідність розробити механізми запобігання та попередження таких потрясінь, вивчення можливостей прогнозування таких явищ.

Вагомий внесок у вивчення питання ФБ роблять публікації І.Ф. Білька, М.М. Єрмоленка, Я.А. Жаліла, В.Т. Шлемка, а також дві книги, які побачили світ у 1999 році - ґрунтовні наукові монографії В.І. Мунтіяна та

О.І. Барновського, в яких проведено системне наукове дослідження проблеми економічної безпеки.

Для того, щоб розглядати категорію ФБ щодо відмивання коштів, необхідно задати запитання: „Що ж таке „Брудні гроші“?”

„Брудні гроші” (англ. Dirty money) - термін, що виник у США в 30-ті роки XX ст. у зв'язку з прийняттям у країні закону, який забороняв вільний продаж алкогольних напоїв. Одним із негативних наслідків "сухого закону" стала контрабанда алкоголю, доходи від якої вкладалися в розвиток мережі пралень, отримуючи таким чином легальний статус. До легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з активами, одержаними внаслідок вчинення злочину, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких активів чи володіння ними, прав на такі активи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням активів, одержаних внаслідок вчинення злочину [1, ст. 4.1].

Слід відзначити, що процес відмивання "брудних" грошей несе в собі загрозу для загальноекономічного розвитку території і країн, які відмовляються від жорсткого контролю за цим видом міжнародної злочинної діяльності.

Безпосереднім джерелом одержання «брудних» коштів є виключно тіньова економіка як сукупність неврахованих і протиправних видів економічної діяльності. Вона включає три сегменти: «неофіційну» («неформальну», «сіру»); «підпільну» («кримінальну», «чорну»); фіктивну економіку.

«Неофіційна» економіка - це не заборонені законом легальні види економічної діяльності, в рамках яких мають місце нефіксоване офіційною статистикою виробництво товарів і послуг, приховування цієї діяльності від податків та зборів. Така діяльність можлива практично у всіх галузях економіки. Основною причиною її виникнення вважається високий рівень оподаткування, доходи отримані від діяльності в такому правовому полі - це додаткові, тимчасові доходи.

Підпільна економіка - це, як правило, заборонені законом види економічної діяльності, а саме: незаконне виробництво та збут зброї,

наркотиків, контрабанда, злодійство, бандитизм, а також незаконна практика, наприклад практика лікарів без ліцензії, нелегальний гральний бізнес, проституція тощо. Така економіка головним чином має розвиток в рамках злочинних угруповань.

До «фіктивної» економіки відносять хабарництво та всякого роду шахрайство, пов'язане з отриманням і передачею грошей; сюди ж відносять і діяльність, направлену на одержання необґрунтованого зиску та різного роду пілг економічними агентами на основі організованих корумпованих зв'язків. Основною причиною виникнення такого сектору економіки є прагнення отримати економічними агентами певної вигоди від використання свого службового становища.

Також, для визначення поняття „Брудні гроші”, необхідно згадати канали, що їх формують, та способів їхнього відмивання. У світовій практиці виділяють такі основні генератори грошових потоків:

1. організовані злочинні угруповання, яким необхідно легалізувати кошти, отримані внаслідок торгівлі наркотичними речовинами, а також внаслідок здійснення іншої злочинної діяльності;
2. терористичні угруповання, які використовують систему відмивання "брудних" грошей для отримання коштів на закупівлю зброї, техніки для ведення військових дій;
3. так звані корумповані чиновники, що отримують "брудні" гроші у формі хабарів, коштів з державних соціальних фондів, а також привласнених позик міжнародних фінансових інституцій, отриманих у рамках фінансової допомоги.

Щодо основних способів відмивання брудних грошей, то можна виділити такі:

1. Вивіз готівкових коштів з країни за допомогою кур'єрів чи приховування їх в багажі, для їхньої наступної репатріації через іноземні банки.
2. Багатократне зарахування готівкових коштів на розрахунковий рахунок різними фізичними особами.
3. Заключення договорів з іноземними компаніями на виконання послуг інформаційного характеру.
4. Заклучення договорів з приводу купівлі-продажу товарів, яких фактично не існує [3, С.494].

На сьогодні провідною міжнародною організацією, яка бореться з відмиванням грошей та іншого майна, нажитого кримінальним шляхом, є, безумовно, - впливовий міжурядовий орган, створений у липні 1989 р. на паризькій зустрічі глав держав "великої сімки" (зараз називають це „Велика сімка” із-за введення війська одного із члена організації, на східну частину України та Автономну республіку Крим), який об'єднує на сьогодні 35 країни і 2 міжнародні організації.

ФАТФ - це міжурядовий орган, метою роботи якого є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів із боротьби з відмиванням грошей. ФАТФ відслідковує процеси імплементації таких заходів, вивчає способи і техніку відмивання грошей, розробляє превентивні та запобіжні заходи, сприяє загальносвітовій імплементації стандартів боротьби з

відмиванням грошей. Виконуючи зазначені функції, ФАТФ плідно співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, чия діяльність також спрямована на протидію відмиванню "брудних" грошей.

На першому етапі пріоритетом цього мозкового центру зі штаб-квартирою в Парижі була боротьба з відмиванням доходів, отриманих від торгівлі наркотиками. Сьогодні діяльність ФАТФ має три головних напрямки. Перший полягає у поширенні дії прийнятих рекомендацій на всі континенти і регіони земної кулі. Другий напрямок-перевірка того, як виконуються в державах-членах і як впроваджуються в інших державах заходи для боротьби з відмиванням грошей, засновані на сорока рекомендаціях ФАТФ, які є керівництвом до дії. Третій напрямок - відстеження загальносвітових методів і схем відмивання злочинно нажитих капіталів і розробка контрзаходів.

Ключовим документом ФАТФ є сорок рекомендацій, викладених у формі звіту організації й прийнятих нею у 1990 р. та доповнених і переглянутих у 1996, 2003 та 2012 рр.

Основну сутність сорока рекомендацій умовно можна згрупувати так:

- визнання державами відмивання грошей злочинном;
 - встановлення кримінальної відповідальності за такі протиправні дії, а також за неповідомлення про них;
 - конфіскація отриманих злочинних доходів, а також сприяння іншим країнам у конфіскації таких доходів;
 - створення спеціального органу фінансового контролю за сумнівними фінансовими операціями (так званої фінансової розвідки);
 - введення обов'язкових вимог до всіх фінансових організацій стосовно ідентифікації своїх клієнтів, виявлення, обліку та повідомлення спеціального органу про сумнівні фінансові операції;
 - звільнення від кримінальної відповідальності осіб за умов подання контролюючому органу інформації про сумнівні фінансові операції;
 - співпраця з відповідними міжнародними органами й організаціями в боротьбі з відмиванням грошей, у тому числі видача злочинців (екстрадиція)
- [3].

Отже, підводячи підсумок даного дослідження можна певністю сказати, що "відмивання" коштів є негативним явищем для економічної системи України, оскільки це явище здебільшого виводить з кругообігу грошову одиницю, яка в свою чергу впливає на добробут населення, а саме знижує його платоспроможність на ринку та відлякує іноземних інвесторів щодо інвестування грошових коштів в економіку держави.

Так, як Україна перебуває в умовах євроінтеграції у ЄС, то реформування економічної сфери потребує значних змін, а саме Україні пропонується спрямувати свою діяльність щодо виконання всіх сорока рекомендацій міжнародної організації ФАТФ, зокрема зосередити свою увагу на категорію відповідальність за відмивання коштів та створення спеціального слідчого органу фінансового контролю за сумнівними фінансовими операціями.

Список використаних джерел

1. «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 № 1702-УП/ Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.
2. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - 2001. - С.309
3. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси: Підручник. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2006. - 494с.
4. ФАТФ рекомендації [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf.